

OD REDAKCJI

Drodzy Nauczyciele,

Oddajemy w Państwa ręce specjalny numer *Dolnośląskich Ścieżek*, przygotowany na ogólnopolską konferencję *Wspierając uzdolnienia – rozwijamy Świat*, organizowaną w Krzyżowej – 17. i 18. listopada 2005 r. przez Kuratorium Oświaty we Wrocławiu, Urząd Marszałkowski i Dolnośląskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Informacji Pedagogicznej. Sądzymy, że teksty, które tu znajdziecie, oprócz wsparcia dyskusji toczących się w czasie trwania spotkania w Krzyżowej, pomogą Wam zaznajomić się z dobrymi wzorcami pracy z uczniem zdolnym w praktyce szkolnej. Dlatego zdaniem redakcji numer 12. naszego kwartalnika jeszcze długo po zakończeniu konferencji w Krzyżowej służyć będzie wszystkim tym z Państwa, którzy zechcecie w swoich macierzystych szkołach promować szlachetną ideę wspierania młodych Dolnoślązaków w rozwijaniu ich uzdolnień.

W 12. numerze *Dolnośląskich Ścieżek*, które – zgodnie z założeniem – współtworzą nauczyciele różnych przedmiotów, znajdziecie Państwo przede wszystkim materiały edukacyjne do nauczania i przedmiotowego i ponadprzedmiotowego opracowane przez pedagogów uczących w Sieci Szkół Wspierających Uzdolnienia. Ze szkół tych otrzymaliśmy wiele różnorodnych i interesujących tekstów metodycznych. Spośród nich redakcja *Dolnośląskich Ścieżek* wybrała scenariusze, opisy projektów i inne materiały przydatne w edukacji regionalnej, europejskiej, patriotycznej czy ekologicznej, które najtrafniej wpisują się w koncepcję naszego pisma. Niestety, ze względu na ograniczoną pojemność kwartalnika, nie udało się opublikować wszystkich interesujących materiałów, które otrzymaliśmy do tego specjalnego numeru. Wiele z nich zawiera ciekawe koncepcje, przydatne w szkolnej praktyce pomysły dydaktyczne i dlatego, mamy nadzieję sukcesywnie przedstawiać je czytelnikom w kolejnych zeszytach pisma.

Układ treści *Dolnośląskich Ścieżek* prowadzi jak zwykle od małych ojczyzn ku Europie:

- Dział I: *Nasze małe ojczyzny – powiat lubański*
- Dział II: *Nasz region – Dolny Śląsk*
- Dział III: *Nasza Ojczyzna – Polska*
- Dział IV: *Dolny Śląsk w Europie*

Ze względu na szczególnie charakter tego numeru pisma w Dziale V. zamiast *Refleksji edukacyjnych* znajdziecie Państwo rozprawy i eseje przygotowane i opracowane przez Zespół Wspierania Uzdolnień DCDNiIP. Materiały dotyczące Dolnośląskiego Systemu Wspierania Uzdolnień – opracowane również przez ten Zespół – otwierają także każdą z tradycyjnych części *Dolnośląskich Ścieżek* od *Naszego regionu* po *Dolny Śląsk w Europie*.

Każdy numer *Dolnośląskich Ścieżek* uatrakcyjnia wywiad ze znaną osobistością życia politycznego, społecznego, gospodarczego lub artystycznego naszego re-

gionu. Tym razem naszym rozmówcą jest gospodarz województwa dolnośląskiego, stojący na czele instytucji, która zainicjowała tworzenie w naszym regionie systemu wspierania uzdolnień – marszałek Paweł Wróblewski.

Dział *Nasze małe ojczyzny*, prezentujący powiat lubański, zaprasza do wspólnej wędrowki dydaktycznej po tym przygranicznym zakątku naszego województwa. Warto zaznaczyć, że po raz pierwszy *Dolnośląskie Ścieżki* zagościły na terenie dawnego województwa jeleniogórskiego.

W dziale *Nasz region* zapraszamy do lektury projektów, dotyczących zarówno rozpoznawania skarbów dolnośląskiej kultury, jak i natury. Pokazujemy tu piękno zabytków wspaniałego wrocławskiego gotyku, szukamy „skarbów Ziemi Strzegomskiej”, prowadzimy badania ekologiczne w Arboretum Leśnym im. prof. Stefana Białoboka w Stradonii Dolnej k/Sycowa i analizujemy zagospodarowanie nadodrzańskich terenów Kozanowa, a także uczymy się przez zabawę w najbardziej urokliwym miejscu Parku Szczytnickiego – Ogrodzie Japońskim.

Projekt na temat czytania poezji z najzdolniejszymi gimnazjalistami otwiera część metodyczną działu *Nasza Ojczyzna*. Przedstawione tu dwa inne opisy wielopoziomowych działań wskazują nauczycielom, jak pomóc młodemu człowiekowi w przeciwstawieniu się plagom nękającym nasze społeczeństwo – korupcji i agresji.

Rozdział *Dolny Śląsk w Europie* otwiera *Prezentacja DSWU w kraju i zagranicą*. Warto zwrócić szczególną uwagę na ten retrospektywny artykuł jednego z twórców i niestrudzonego animatora systemu wpierania uzdolnień w naszym regionie – Zbigniewa Lorkiewicza. Materiał ten uzupełniają interesujące scenariusze zajęć z zakresu edukacji europejskiej realizowane w Sieci Szkół Wspierających Uzdolnienia.

Redakcja *Dolnośląskich Ścieżek* dziękuje za współpracę przy doborze i opracowaniu części materiałów – Wandzie Górskiej, Zbigniewowi Lorkiewiczowi oraz członkom Zespołu Wspierania Uzdolnień DCDNiIP we Wrocławiu. Uczestnikom ogólnopolskiej konferencji życzymy owocnych obrad i dalszego dynamicznego rozwoju Dolnośląskiego Systemu Wpierania Uzdolnień. Prosimy pamiętać, że łamy *Dolnośląskich Ścieżek* są zawsze otwarte na nowatorskie rozwiązania metodyczne.

Zapraszamy do lektury kolejnego zeszytu pisma wydawanego przez DODN we Wrocławiu, przypominając, że ten i wcześniejsze zeszyty *Dolnośląskich Ścieżek* (w sprzedaży są jeszcze numery: 3., 6., 7.) można kupić w księgarniach znajdujących się w budynkach DODN – we Wrocławiu przy ul. Dawida 1a i przy ul. Komuny Paryskiej 19a.

Zachęcamy do kontaktów z redakcją *Dolnośląskich Ścieżek* w DODN we Wrocławiu i współpracownikami pisma w regionie dolnośląskim – w Jeleniej Górze, Kłodzku, Legnicy Nowej Rudzie, Olawie i Wołowie.

Panorama powiatu lubańskiego

Położenie geograficzne

Powiat lubański leży w południowo-zachodnim zakątku Polski i Dolnego Śląska, jest częścią Euroregionu Nysa. Usytuowany jest w centralnej części Pogórza Izerskiego, przeciętego doliną rzeki Kwisy. Od południa sięga po grzbiet Gór Izerskich, z granicznym Smrekiem (1124m n.p.m.), sąsiadując ze Stogiem Izerskim (1107m n.p.m.).

Stolica powiatu, Lubań – to stary ośrodek produkcji i handlu, odgrywający od XIII w znaczącą rolę. Położenie na skrzyżowaniu ważnych dróg europejskich: z Miśnią, Łużyc, Czech i Śląska – łączących Europę Zachodnią z Polską i Rosją oraz wybrzeże Bałtyku z Czechami powodowało częste odwiedziny przejeżdżających tędy kupców. Mieszkańcy okolic Lubania słynęli ze swoich produktów: sukna, bawełny chusteczek do nosa (głośne było powiedzenie, że Lubań „ociera nos całemu światu”), ceramiki budowlanej.

Dogodne położenie geograficzne otwierało mieszkańców na wpływy myśli europejskiej, uczyło tolerancji oraz gościnności. Dziś przejścia graniczne z Czechami – w Miłoszowie i Czerniawie – oraz droga krajowa nr 30 ułatwiają międzynarodowe kontakty i wymianę przygraniczną. Dzisiejsze związki z sąsiadami, a zwłaszcza współpraca w ramach Górnołużyckiego Związku Sześciu Miast, Związku Gmin Kwisa oraz Euroregionu Nysa, są potwierdzeniem otwarcia mieszkańców na współpracę z sąsiadami.

Gospodarka

Ponad jedną trzecią gospodarki w powiecie lubańskim stanowi przemysł wydobywczy (bazalt), mechaniczny oraz meblowy. Szybko rośnie znaczenie sektora usług – gminy wchodzące w skład powiatu stosują preferencje w zakresie ulg podatkowych oraz ułatwienia w inwestowaniu.

Na terenie powiatu funkcjonuje około 4500 indywidualnych gospodarstw rolnych (60,3% powierzchni użytków rolnych). Na większości powierzchni gospodarstw uprawia się zboża, głównie pszenicę, żyto i jęczmień, oraz ziemniaki. Na terenie gmin: Leśna i Świeradów – Zdrój prowadzona jest gospodarka leśna nastawiona na pozyskiwanie drewna. Jednym z ważniejszych zadań strategicznych powiatu jest zmiana struktury drzewostanów, odnawianie wylesionych powierzchni i zalesianie słabych gruntów rolnych. Najbardziej zauważalnym atutem powiatu lubańskiego jest bogactwo środowiska przyrodniczego, w tym obszar chronionego krajobrazu Karkonosze – Góry Izerskie oraz liczne pomniki przyrody.

Powiat charakteryzuje się korzystnymi warunkami bioklimatycznymi. Istnieją tu warunki do uprawiania różnych form turystyki (od kwalifikowanej po agroturystykę) oraz lecznictwa uzdrowiskowego.

Turystyka

Różnorodność zabytkowych układów urbanistycznych (Lubań, Leśna, Złotniki Lubańskie, Świeradów), obfitość świątyń, zarówno katolickich i protestanckich (Kościelniki Średnie, Mściszów, Leśna, Lubań, Biedrzychowice) czy rezydencji europejskich arystokratów (Biedrzychowice, Piszczowice)

Zamek Czocho położony jest w jednym z najpiękniejszych zakątków Sudetów, na lewym brzegu rzeki Kwisy. Jego historia sięga końca XIII w., kiedy to, z inicjatywy króla czeskiego Wacława, powstają zamki graniczne Czocho, Leśna i Świecie. Nazwa „Czocho” wywodzi się od archaizmu „czochoć”, co znaczyło „czesać” (serbochorwackie „cocha” – sukno). Natomiast najwcześniejsza wiadomość o miejscu, na którym stoi zamek pochodzi z 1241 r. W dokumencie wymieniona jest góra Tyzow jako punkt graniczny. Granica, w tym okresie dokładnie wyznaczona, wymagała umocnień, stąd Czocho i leżące opodal zamki wyraźnie górują w krajobrazie przełomu Kwisy.

W latach 1329-1346 bastion był posiadłością księcia Henryka I Jaworskiego. Po śmierci Henryka sukcesję po nim obejmuje jego bratanek, Bolko Świdnicki. W 1372 r. księstwo i zamek jako lenno koronne zostają włączone do Czech. W 1434 r. zamek zdobywają husyci. Rezydowali tu również rycerze rozbójnicy – raubritterzy. W XVI wieku właścicielem zamku zostaje łżycki ród von Nostitz, który włada nim przez dwa i pół wieku. W 1792 r. zamek zostaje mocno spalony. Później przechodzi w ręce innego łżyckiego rodu – Uchtritzów. W latach 1909/1914 niemiecki historyk i konserwator zabytków Bodo Ebhardt przeprowadza gruntowną rekonstrukcję, konserwację i modernizację obiektu. Został on odrestaurowany, lecz niestety odbyło się to kosztem niszczenia autentycznych pozostałości minionych okresów. Ponadto rzeka Kwisa, po wybudowaniu w latach 1904/1905 zapory i elektrowni wodnej, utworzyła tu zalewowe Jezioro Leśniańskie, co spowodowało zmianę otoczenia posiadłości. W 1945 r. jej użytkownikiem zostaje Lubańskie Starostwo Powiatowe, później Dolnośląska Izba Rolnicza, a po 1952 r. Ministerstwo Obrony Narodowej, które organizuje w nim Wojskowy Dom Wypoczynkowy.

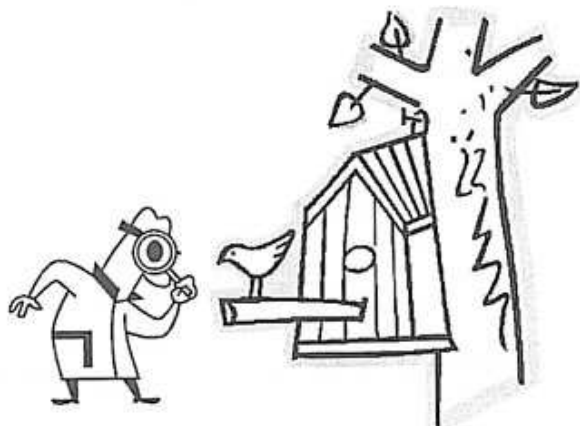
Rys. Alicja B. Kamińska

Zamek został zbudowany ze złomów granitowych i gnejsów, spojonych zaprawą wapienną. Sklepienia były zapewne ceglane, zaś elementy wystroju rzeźbiarskiego z piaskowca. Grubość murów wynosiła około 2 m – w części mieszkalnej i murze obwodowym, ponad 3 m – w wieży cylindrycznej, magazynie i lochu więziennym. W związku z rozwojem Czochoy jako rezydencji rycerskiej powstaje od strony południowej rozległe przedzamcze, oddzielone od właściwych zabudowań zamku fosą. Na przedzamczu znajdowały się zabudowania gospodarcze. Rozwój Czochoy jako okazałej rezydencji następuje po wyniszczającej Śląsk wojnie 30-letniej. Przedzamcze dzieli się wtedy na dwie części – północną i południową, a otoczone jest fortyfikacjami. Dolna, północna część przedzamcza oddzielona jest od południowej kamiennymi murami oporowymi. Wjazd na tę

część prowadzi od zachodu. Poza tym dolne i górne przedzamcze połączono scho-

Las naszym wspólnym dobrem

Projekt ekologiczny realizowany przez uczniów klasy IV i V w Szkole Podstawowej Nr 1 im. Trzeciego Tysiąclecia w Sycowie

• Wstęp

Nasz kontynent jest najbardziej zurbanizowany i uprzemysłowiony na świecie. Nic zatem dziwnego, że organizacje ekologiczne przywiązują dużą wagę do ochrony lasów i nowych nasadzeń. Również w naszym regionie problemy ochrony przyrody są bardzo ważne, a Nadleśnictwo Syców realizuje krajowy program zachowania leśnych zasobów genowych. Powstanie w roku 1996r. Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Rychtałskie” stanowiło impuls do stworzenia ścieżki edukacyjnej „Stradomia”, położonej w sąsiedztwie Arboretum Leśnego im. prof. Stefana Białoboka. Arboretum leśne to miejsce zachowania najcenniejszych genotypów drzew leśnych oraz wzbogacenia bioróżnorodności środowiska przyrodniczego o rzadko występujące gatunki drzew, krzewów i roślin zielonych.

• Charakterystyka projektu

Realizacja projektu *Las naszym wspólnym dobrem* oparta jest głównie na prowadzeniu edukacji ekologicznej podczas zajęć terenowych w lesie, realizacji ścieżki edukacyjnej „Stradomia” i wizycie w Arboretum Leśnym im. prof. Stefana Białoboka w Sycowie. Dodatkowo prowadzone będą różne inne formy zajęć edukacyjnych, jak: spotkanie z leśnikiem w szkole, warsztaty edukacyjne, konkursy, pogadanki o tematyce leśnej, ekspozycje dotyczące gospodarki leśnej, ochrony przyrody, prezentacje wypracowanych podczas zajęć materiałów.

Postawy proekologiczne u uczniów można uzyskać różnymi metodami. Jedną z nich są zajęcia terenowe, które wyposażą ucznia w umiejętność obserwacji własnego środowiska, dostrzegania zmian zachodzących pod wpływem działalności człowieka, uświadomią mu potrzebę troski o środowisko. Zajęcia prowadzone w

bezpośrednim obcowaniu z przyrodą ucza, bawią, rozwijają i wychowują, czyli kształtują osobowość ucznia.

Adresaci: uczniowie klas IV i V działający w „Ekologicznym Ruchu Zielonych”.

Cele ogólne: kształtowanie świadomości ekologicznej uczniów w odniesieniu do ekosystemów leśnych, współzależności między człowiekiem a przyrodą w lesie oraz rozbudzanie wrażliwości i odpowiedzialności w stosunku do przyrody.

Cele szczegółowe:

- zapoznanie się z budową i funkcjonowaniem ekosystemów leśnych, ze szczególnym uwzględnieniem różnorodności roślin i zwierząt leśnych;
- kształtowanie więzi emocjonalnej z najbliższym otoczeniem;
- kształtowanie współpracy w grupie;
- nawiązanie współpracy z organizacjami leśnymi i innymi stowarzyszeniami lub organizacjami działającymi na rzecz ochrony przyrody;
- promowanie zdrowego i aktywnego wypoczynku.

Umiejętności:

Uczeń:

- wykonuje obserwacje przyrodnicze, proste pomiary i badania wybranych obiektów przyrodniczych;
- orientuje plan, odszukuje w terenie trasę, obiekty zaznaczone na planie, posługuje się kompasem;
- rozpoznaje różne gatunki drzew i krzewów i określa charakterystyczne ich cechy;
- posługuje się atlasami, przewodnikami, albumami i prostymi kluczami do rozpoznawania gatunków;
- potrafi wymienić warstwy lasu i wskazać organizmy, które je zamieszkują oraz różne funkcje lasu;
- określa stan zdrowotny drzewa po jego wyglądzie i na podstawie skali porostowej;
- potrafi opisać funkcjonowanie ekosystemu leśnego i wyjaśnić współzależności między organizmami leśnymi.

• **Harmonogram działań**

Etap I – październik

- Nawiązanie współpracy z pracownikami Nadleśnictwa Syców;
- uzyskanie zgody służb leśnych na prowadzenie zajęć terenowych w lesie i przeprowadzenie badań na ścieżce przyrodniczo – leśnej;
- ustalenie terminów prowadzonych obserwacji;
- zapoznanie się z trasami planowanych wycieczek do lasu;
- zebranie odpowiednich materiałów, informacji i przyrządów pomiarowych;
- przygotowanie kart pracy dla poszczególnych grup.

Etap II – listopad

Zajęcia terenowe w lesie - *Obserwujemy las jesienią*

- Wykonanie poszczególnych zajęć grupowych;
- prowadzenie pomiarów i obserwacji;
- wypełnienie kart pracy.

*Bez moralności obywatelskiej społeczeństwa giną,
bez moralności osobistej nie są warte przetrwania.*

Bertrand Russell

• **Wprowadzenie do edukacji antykorupcyjnej**

W ostatnio przeprowadzonych debatach publicznych, wyrażane jest dość powszechnie przekonanie, iż demokracja w Polsce przeżywa kryzys, u podstaw którego leży brak poszanowania norm i wartości, czego dowodem jest między innymi korupcja.

Korupcja — to rozmaite sposoby wykorzystywania zajmowanego stanowiska dla celów osobistych. Istota korupcji polega na wzajemnej wymianie dóbr i usług, która najczęściej narusza normy prawne lub dobra materialne. Osoba skorumpowana to np. taka, która przyjmuje pieniądze lub prezenty w zamian za załatwienie jakiejś sprawy (łapownictwo). Do korupcji zalicza się protekcję, czyli przyjmowanie do pracy znajomych lub osób, które za to zapłaciły, oraz kumoterstwo, czyli osadzanie stanowisk urzędniczych członkami rodziny lub znajomymi. Korupcja dotyczy przede wszystkim pracowników administracji publicznej, władzy wykonawczej szczebla centralnego lub lokalnego, władzy ustawodawczej, sądownictwa. Niestety pojawia się także wśród osób wykonyjących zawody szczególnego zaufania — lekarzy, policjantów, dziennikarzy, egzaminatorów decydujących o przyznaniu prawa jazdy.

Żeby uchronić władze publiczne przed korupcją ustanowiono szereg przepisów, które jednak nie zawsze są przestrzegane. Są to między innymi: zakaz obsadzania stanowisk członkami rodziny, procedura przetargowa przy zamówieniach publicznych. Zapobiec korupcji mają także kontrole NIK-u. O tym, że korupcja jest przestępstwem mówi kodeks karny (patrz: zał. 4).

Zwalczaniem korupcji na całym świecie zajmuje się też organizacja apolityczna Transparency International. Informuje ona społeczeństwo o korupcji, prowadzi działalność edukacyjną oraz domaga się od władz, aby wprowadzały prawo, które zapobiegałoby korupcji i ją likwidowało. W TI działają ochotnicy. Bardzo ważną rolę w ujawnianiu korupcji odgrywają media, które obserwują polityków oraz wysokich urzędników i ujawniają przypadki nieprawidłowości. Wówczas sprawą muszą się zainteresować urzędy kontroli, a czasem prokuratura.

W 2003 roku po raz pierwszy powołano w Polsce Specjalną Komisję Śledczą, której zadaniem było zbadanie okoliczności złożenia propozycji korupcyjnej. Prace komisji były jawne, transmitowano je w radiu i telewizji.

W Polsce korupcja stanowi dość poważny problem. Według rankingu skorumpowanych państw przeprowadzonego przez Transparency International Polska spadła z 44 miejsca w 2001 roku na 64 w roku 2003. Lista obejmuje 133 państwa uszeregowane od najmniej skorumpowanych (Finlandia, Dania, Islandia) do najbardziej skorumpowanych (Haiti, Nigeria, Bangladesz).